

Belgische Kamer van Volksvertegenwoordigers

GEWONE ZITTING 1997 - 1998 (*)

18 JUNI 1998

WETSVOORSTEL

**tot wijziging, wat het strafbeding en
de moratoire interest betreft, van het
Burgerlijk Wetboek**

AMENDEMENTEN

Nr. 1 VAN DE HEER LANDUYT

Art. 2

**Het voorgestelde lid vervangen door het
volgende lid :**

«Onder voorbehoud van de toepassing van artikel 1907, kan de rechter, ambtshalve of op verzoek van de schuldenaar, de intrest die werd bedongen als schadevergoeding wegens vertraging in de uitvoering, verminderen, indien de bedongen intrest de ten gevolge van de vertraging geleden schade te boven gaat.»

VERANTWOORDING

Artikel 2 van het wetsvoorstel beoogt de rechter een matigingsbevoegdheid te geven met betrekking tot bedongen nalatigheidsintresten. Het zou de bedoeling zijn om een bescherming te bieden «tegen de nadelige gevolgen, ook betreffende strafbedingen, van de vaak grote socio-economische ongelijkheid tussen de contractanten die veelal de vorm van toetredingscontracten aanneemt» (toelichting, blz. 3).

Zie:

- 1373 - 97 / 98 :

– Nr 1 : Wetsvoorstel van de heer Willems.

(*) Vierde zitting van de 49ste zittingsperiode

Chambre des Représentants de Belgique

SESSION ORDINAIRE 1997 - 1998 (*)

18 JUIN 1998

PROPOSITION DE LOI

**modifiant le Code civil en ce qui
concerne la clause pénale et
les intérêts moratoires**

AMENDEMENTS

N° 1 DE M. LANDUYT

Art. 2

**Remplacer l'alinéa proposé par l'alinéa
suivant :**

«Sous réserve de l'application de l'article 1907, le juge peut, d'office ou à la demande du débiteur, réduire l'intérêt stipulé à titre de dommages-intérêts pour retard dans l'exécution si cet intérêt excède le dommage subi à la suite de ce retard.»

JUSTIFICATION

L'article 2 de la loi proposée vise à accorder au juge un pouvoir de modération en ce qui concerne les intérêts moratoires stipulés. L'objectif serait d'offrir une protection contre «les conséquences néfastes, y compris en ce qui concerne les clauses pénales, de l'inégalité socio-économique souvent importante existant entre les contractants et qui débouchera généralement sur des contrats d'adhésion» (développements, p. 3).

Voir:

- 1373 - 97 / 98 :

– N° 1 : Proposition de loi de M. Willems.

(*) Quatrième session de la 49ème législature

Als dit de bedoeling is vragen wij ons af of die matigingsbevoegdheid wel zal volstaan om de geïmagineerde misbruiken tegen te gaan, wanneer daartoe telkens een initiatief van de schuldenaar vereist zal zijn. In een groot aantal gevallen zal het immers gaan om verstekprocedures. Daarom wordt voorgesteld om de matiging door de rechter ook ambtshalve mogelijk te maken.

Verder wordt in de voorgestelde formulering de term «klaarblijkelijk» weggelaten. Die toevoeging dreigt immers onduidelijkheid te scheppen over de toepassing van de matiging en bijgevolg betwistingen uit te lokken. Voorgesteld wordt dat de rechter mag matigen telkens wanneer de bedongen intrest de ten gevolge van de vertraging geleden schade te boven gaat.

Ten slotte wordt de laatste zin van het voorgestelde lid weggelaten. Uit het opzet van de bepaling volgt immers dat de ten gevolge van de vertraging geleden schade als criterium wordt gebruikt. Vanuit die logica heeft het dan ook geen zin nog een minimumniveau, zijnde de wettelijke intrest, voor te schrijven.

Nr. 2 VAN DE HEER LANDUYT

Art. 3

Het voorgestelde artikel 1226 vervangen door de volgende bepaling :

«Art. 1226. — Een strafbeding is een beding waarbij een persoon zich voor het geval van niet-uitvoering van de overeenkomst verbindt tot betaling van een forfaitaire vergoeding van de schade die kan worden geleden ten gevolge van de niet-uitvoering van de overeenkomst.»

VERANTWOORDING

Dit amendement beoogt de omschrijving van het «strafbeding» in artikel 1226 van het Burgerlijk Wetboek te verduidelijken, rekening houdend met de rechtspraak van het Hof van Cassatie. Sedert het bekende arrest van 17 april 1970 neemt het Hof van Cassatie immers aan dat wanneer de bedongen vergoeding geen vergoeding kan zijn van de schade die uit het niet-nakomen van de hoofdverbintenis voortvloeit, men hieruit kan afleiden dat het geen strafbeding betreft (Cass., 17 april 1970, Arr. Cass., 1970, 754, concl. Krings; B.R.H., 1970, 701, noot Debacker, R.; J.T., 1970, 545; Pas., 1970, I, 711; R.C.J.B., 1972, 454, noot Margreve, I; Rev. Not. b., 1972, 217). Het strafbeding is bijgevolg slechts geldig wanneer het de potentiële schade raamt.

In tegenstelling tot het opzet van artikel 3 van het wetsvoorstel wensen wij niet de mogelijkheid in te voeren dat dergelijk beding daarenboven een straf zou opleggen om de nakoming van de verbintenis te verzekeren. In dergelijk geval zouden we te doen hebben met een private straf, waarvan tot nu toe werd aangenomen dat deze strijdig is met de openbare orde : enkel de overheid of wettelijk gemachtigde instanties kunnen immers straffen opleggen (cf. Wijmeersch, E., «Strafbedingen o.m. inzake enkele kredietovereenkomsten», in Liber amicorum Prof. em.E.Krings, Story-Scientia, 1991, blz. 922).

Si tel est l'objectif, on peut se demander si ce pouvoir de modération sera effectivement suffisant pour combattre les abus visés si l'intervention du juge est chaque fois subordonnée à l'initiative du débiteur. Dans un grand nombre de cas, il s'agira en effet de procédures par défaut. C'est la raison pour laquelle nous proposons que le juge puisse également intervenir d'office.

Nous avons en outre supprimé le terme «manifestement» dans l'alinéa proposé. Cet ajout risquait en effet de créer une confusion en ce qui concerne l'application de la modération et, par conséquent, de donner lieu à des contestations. Il est proposé que le juge puisse réduire l'intérêt stipulé chaque fois que celui-ci excède le dommage subi à la suite du retard.

Enfin, la dernière phrase de l'alinéa proposé a été supprimée. Il ressort en effet de la rédaction de la proposition que le critère retenu est le dommage subi à la suite du retard. Dans cette logique, il serait dès lors absurde de prévoir en sus un minimum, en l'occurrence l'intérêt légal.

N° 2 DE M. LANDUYT

Art. 3

Remplacer l'article 1226 proposé par la disposition suivante :

«Art. 1226. — La clause pénale est celle par laquelle une personne s'engage à payer, en cas d'inexécution de la convention, une compensation forfaitaire pour le dommage éventuellement subi par suite de ladite inexécution.»

JUSTIFICATION

Le présent amendement a pour objet de clarifier la définition de la «clause pénale» qui figure à l'article 1226 du Code civil, eu égard à la jurisprudence de la Cour de cassation. Depuis le fameux arrêt du 17 avril 1970, la Cour de cassation considère en effet que lorsque la compensation convenue ne peut être la compensation d'un dommage résultant de l'inexécution de l'obligation principale, il ne s'agit pas d'une clause pénale (Cass., 17 avril 1970, Arr. Cass., 1970, 754; concl. Krings; B.R.H., 1970, 701, note Debacker, R.; J.T., 1970, 545; Pas., 1970, I, 711; R.C.J.B., 1972, 454, note Margreve, I; Rev. Not. b., 1972, 217). La clause pénale n'est dès lors valable que lorsqu'elle constitue une évaluation du dommage potentiel.

Contrairement à ce que prévoit l'article 3 de la proposition de loi, nous estimons qu'une telle clause ne peut imposer en plus une peine afin d'assurer le respect de l'engagement. Sinon, il s'agirait d'une peine privée, qui est jusqu'à présent réputée contraire à l'ordre public: seules les autorités ou les instances habilitées à cet effet par la loi peuvent en effet infliger des peines (cf. Wymeersch, E., *Strafbedingen o.m. inzake enkele kredietovereenkomsten*, dans *Liber amicorum* Prof. em. E. Krings, Story-Scientia, 1991, p. 922).

Bovendien zal in geval van wanverhouding tussen het bedongen bedrag en de potentiële schade, de schuldeiser meer belang hebben bij wanuitvoering dan bij correcte uitvoering van de overeenkomst : het gevaar bestaat dan dat de schuldeiser speculeert op de wanprestatie van de tegenpartij.

De mogelijkheid van de rechter om het strafbeding te matigen, zoals voorgesteld in artikel 4, is niet van aard om aan deze fundamentele bezwaren tegemoet te komen. Het is trouwens onduidelijk tot welke hoogte de rechter het bedrag dan zou moeten verminderen.

Nr. 3 VAN DE HEER LANDUYT

Art. 4

In het voorgestelde artikel 1231, § 1 vervangen door de volgende bepaling :

§ 1. — De rechter kan, ambtshalve of op verzoek van de schuldenaar, de straf die bestaat in het betalen van een bepaalde geldsom verminderen, wanneer die som het bedrag te boven gaat dat de partijen konden vaststellen om de schade wegens de niet-uitvoering van de overeenkomst te vergoeden».

VERANTWOORDING

De voorgestelde wijziging vloeit voort uit het amendement op artikel 3. Indien men er vanuit gaat dat het bedrag van het strafbeding niet hoger mag zijn dan het bedrag dat de partijen konden vaststellen om de mogelijke schade ten gevolge van de niet-uitvoering van de overeenkomst te vergoeden, dan dient dit criterium ook te worden gebruikt bij het bepalen van de matigingsbevoegdheid van de rechter.

Verder wordt, naar analogie met het amendement op artikel 2, de mogelijkheid ingevoerd om het bedrag ambtshalve te verminderen en wordt de term «klaarblijkelijk» weggelaten. Gelet op de voorgestelde formulering lijkt het tweede lid van § 1 overbodig geworden.

R. LANDUYT

Nr. 4 VAN DE HEER WILLEMS

Art. 4

In het voorgestelde artikel 1231, § 2, de woorden «ongeacht of deze verbintenis de betaling van een geldsom betreft of niet» weglaten.

VERANTWOORDING

Het betreft een technische aanpassing.

De huidige formulering is eerder verwarrend en de te schrappen passage lijkt weinig relevant.

De plus, si le montant convenu est disproportionné par rapport au dommage potentiel, la carence procurera au créancier un avantage plus important que le respect de l'obligation: le créancier risque alors de spéculer sur le fait que la partie adverse n'exécutera pas son obligation.

La possibilité qu'a le juge de réduire la clause pénale, telle qu'elle est prévue à l'article 4, ne permet pas de répondre aux objections fondamentales que nous formulons. Il n'est d'ailleurs pas précisé dans quelle mesure le juge devrait réduire le montant convenu.

N° 3 DE M. LANDUYT

Art. 4

Dans l'article 1231 proposé, remplacer le § 1er par la disposition suivante :

«§ 1er. — Le juge peut, d'office ou à la demande du débiteur, réduire la peine qui consiste dans le paiement d'une somme déterminée lorsque cette somme excède le montant que les parties pouvaient fixer pour réparer le dommage résultant de l'inexécution de la convention».

JUSTIFICATION

La modification proposée découle de l'amendement à l'article 3. Si l'on part du principe que le montant de la clause pénale ne peut excéder celui que les parties pouvaient fixer afin de réparer le dommage éventuel résultant de l'inexécution de la convention, il convient également d'appliquer ce critère pour déterminer dans quelles circonstances le juge peut modérer la peine.

Le présent amendement vise par ailleurs, par analogie avec l'amendement à l'article 2, à instaurer la possibilité de réduire d'office le montant en question et à supprimer le terme «manifestement». L'alinéa 2 du § 1er nous paraît superflu, compte tenu de la formulation proposée.

N° 4 DE M. WILLEMS

Art. 4

A l'article 1231, § 2, proposé, supprimer les mots «que cette obligation concerne ou non le paiement d'une somme d'argent.»

JUSTIFICATION

Le présent amendement tend à apporter une correction technique.

Le libellé actuel prête à confusion et le passage que nous proposons de supprimer n'est guère pertinent.

Artikel 1231, § 2, Burgerlijk Wetboek biedt de rechter de mogelijkheid de straf te matigen indien de hoofdbintenis gedeeltelijk is uitgevoerd. Deze matigingsbevoegdheid is onafhankelijk van de aard van de straf, terwijl § 1 enkel in een matigingsbevoegdheid voorziet voor buitensporige verhogingsbedingen die de betaling van een geldsom betreffen.

Paragraaf 2 bepaalt dat de straf bij gedeeltelijke uitvoering van de onderliggende hoofdbintenis kan worden verminderd, ongeacht of laatstgenoemde de betaling van een geldsom betreft of niet. Door deze evidentie te expliciteren zou - ten onrechte - de indruk kunnen worden gewekt dat de in § 1 vermelde matigingsbevoegdheid enkel geldt indien de hoofdbintenis de betaling van een geldsom betreft.

L. WILLEMS

Nr. 5 VAN DE HEREN LANDUYT, LANO EN WILLEMS

Art. 2

In het voorgestelde lid tussen de woorden «kan de rechter,» en «op verzoek» de woorden «ambtshalve of» invoegen.

Nr. 6 VAN DE HEREN LANDUYT, LANO EN WILLEMS

Art. 4

In het voorgestelde artikel 1231, § 1, eerste lid, de woorden «Op verzoek van de schuldenaar kan de rechter» vervangen door de woorden «De rechter kan, ambtshalve of op verzoek van de schuldenaar,».

VERANTWOORDING

De artikelen 2 en 4 van het wetsvoorstel beogen de rechter een matigingsbevoegdheid te geven met betrekking tot bedongen nalatigheidsintresten en strafbedingen. Het zou de bedoeling zijn om een bescherming te bieden «tegen de nadelige gevolgen, ook betreffende strafbedingen, van de vaak grote socio-economische ongelijkheid tussen de contractanten die veelal de vorm van toetredingscontracten aanneemt» (toelichting, blz. 3).

Wanneer dit de bedoeling is vragen wij ons af of die matigingsbevoegdheid wel zal volstaan om de geviseerde misbruiken tegen te gaan, indien daartoe telkens een initiatief van de schuldenaar vereist zal zijn. In een groot aantal gevallen zal het immers gaan om verstekprocedures. Daarom wordt voorgesteld om de matiging door de rechter ook ambtshalve mogelijk te maken.

L'article 1231, § 2, du Code civil habilite le juge à modérer la peine lorsque l'obligation principale a été exécutée en partie. Ce pouvoir de modérer la clause est indépendant de la nature de la peine, alors que le § 1er ne prévoit un tel pouvoir que pour les clauses pénales excessives portant sur le paiement d'une somme d'argent.

Tel qu'il est proposé, le § 2 prévoit que la peine peut être réduite lorsque l'obligation principale sous-jacente a été exécutée en partie, que cette dernière concerne ou non le paiement d'une somme d'argent. Cette précision évidente pourrait donner - à tort - l'impression que le pouvoir de modérer la clause visé au § 1er ne s'applique que lorsque l'exécution principale concerne le paiement d'une somme d'argent.

N° 5 DE MM. LANDUYT, LANO ET WILLEMS

Art. 2

Dans l'alinéa proposé, entre les mots «le juge peut,» et les mots «à la demande», insérer les mots «d'office ou»

N° 6 DE MM. LANDUYT, LANO ET WILLEMS

Art. 4

Dans l'article 1231, § 1er, alinéa 1er, proposé, remplacer les mots «A la demande du débiteur, le juge peut» par les mots «Le juge peut, d'office ou à la demande du débiteur,».

JUSTIFICATION

Les articles 2 et 4 de la proposition de loi visent à conférer au juge un pouvoir de modération à l'égard des intérêts moratoires stipulés et des clauses pénales. La finalité de ces dispositions serait d'offrir «une protection contre les conséquences néfastes, y compris en ce qui concerne les clauses pénales, de l'inégalité socioéconomique souvent importante existant entre les contractants et qui débouchera généralement sur des contrats d'adhésion» (développements de la proposition, p. 3).

Si tel est l'objectif, nous nous demandons si ce pouvoir de modération accordé au juge suffira pour combattre les abus visés, dès lors que l'exercice de ce pouvoir requiert chaque fois une initiative de la part du débiteur. Dans un grand nombre de cas, il s'agira en effet de procédures par défaut. C'est pourquoi nous proposons de permettre au juge d'exercer d'office son pouvoir de modération.

Nr. 7 VAN DE HEREN LANDUYT, LANO EN WILLEMS

Art. 2

In het voorgestelde lid het woord «klaarblijkelijk» vervangen door het woord «kennelijk».

Nr. 8 VAN DE HEREN LANDUYT, LANO EN WILLEMS

Art. 4

In het voorgestelde artikel 1231, het eerste lid van § 1 vervangen door het volgende lid :

«De rechter kan, ambtshalve of op verzoek van de schuldenaar, de straf die bestaat in het betalen van een bepaalde geldsom verminderen, wanneer die som kennelijk het bedrag te boven gaat dat de partijen konden vaststellen om de schade wegens de niet-uitvoering van de overeenkomst te vergoeden.»

R. LANDUYT
P. LANO
L. WILLEMS

N° 7 DE MM. LANDUYT, LANO ET WILLEMS

Art. 2

Dans le texte néerlandais de l'alinéa proposé, remplacer le mot «klaarblijkelijk» par le mot «kennelijk».

N° 8 DE MM. LANDUYT, LANO ET WILLEMS

Art. 4

Dans l'article 1231, § 1er, proposé, remplacer l'alinéa 1er par l'alinéa suivant :

«Le juge peut, d'office ou à la demande du débiteur, réduire la peine qui consiste dans le paiement d'une somme déterminée lorsque cette somme excède manifestement le montant que les parties pouvaient fixer pour réparer le dommage résultant de l'inexécution de la convention.»